ECLI:LV:AT:2021:1012.C04406812.8.S
Lieta Nr. C04406812, SKC-191/2021
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2021.gada 12.oktobrī

Senāts šādā sastāvā:
senatore referente Anda Briede,
senatore Dzintra Balta,
senatore Ināra Garda

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar /pers. B/ kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2020.gada 18.augusta spriedumu /pers. B/ prasībā pret /pers. C/, hokeja sporta klubu /Nosaukums A/, Latvijas valsti Veselības ministrijas un Valsts sporta medicīnas centra personā par morālā kaitējuma atlīdzības piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. B/ dzimis /datums/un kopš 1994.gada trenējies vairākās
hokeja skolās. Sākot ar 1998./1999.gada sezonu spēlējis hokeju sporta klubā /Nosaukums A/ (turpmāk arī – sporta klubs).
Hokeja treniņa laikā 2002.gada /../oktobrī nepilngadīgais /pers. B/ zaudēja samaņu un viņam iestājās kliniskā nāve. Ātrās medicīniskās palīdzības brigāde sniegusi neatliekamo palīdzību, atjaunojot sirds ritmu. Pēc ilgstošas ārstēšanās 2002.gada 5.novembra operācijā /pers. B/ implantēts EKS defibrilators un 2003.gada /../maijā kontrindicētas fiziskās piepūles, savukārt 2008.gada /../decembrī piešķirta otrās grupas invaliditāte uz mūžu.

[2] /pers. B/ 2012.gada 17.oktobrī cēlis prasību tiesā pret hokeja treneri /pers. C/ (turpmāk arī – treneris), sporta klubu /Nosaukums A/ un Latvijas valsti Veselības ministrijas personā par morālā kaitējuma atlīdzināšanu sakarā ar veselībai nodarīto kaitējumu un sakropļojumu.
Prasības pieteikumā norādīti šādi apstākļi un pamatojums.
[2.1] Kopš 1994.gada prasītājs trenējies hokejā un viņš tika atzinīgi novērtēts gan vietējā, gan starptautiskā līmenī. Kā veiksmīgs komandas līderis ar augstu rezultativitāti prasītājs pārstāvējis Latviju hokeja komandās, piedaloties Baltkrievijas atklātajos čempionātos un starptautiskos turnīros. Prasītājam bija augsti sportiskie sasniegumi, hokejs vienmēr bija viņa dzīves aicinājums, taču veselības bojājuma dēļ to pilnībā realizēt spēlētāja lomā neizdevās.
[2.2] Prasītājs kā aktīvs sportists atradās Sporta medicīnas valsts aģentūras ārstu uzraudzībā, kuras mērķis ir nodrošināt iedzīvotāju fiziskās veselības aprūpi un koordinēt fiziskās veselības aprūpes pasākumus. Neraugoties uz prasītājam jau 11 gados elektrokardiogrammā (turpmāk – EKG) konstatēto izmaiņu (hipertropiska kardiomiopātija) dēļ rekomendēto fiziskās slodzes samazināšanas nepieciešamību, regulāri divas reizes dienā notika treniņi ar lielu fizisko slodzi. Treniņos tika izmantota prasītāja vecumam un arī hokeja treniņu metodoloģijai neatbilstoša fiziskās slodzes forma – svina josta, kura bija jālieto gan treniņos, gan spēlēs.
[2.3] Prasītājam pēc 2002.gada /../ oktobra notikuma implantēts EKS defibrilators un kontrindicētas fiziskās piepūles, kā arī piešķirta otrās grupas invaliditāte uz mūžu. Atbilstoši ārstējošā ārsta /pers. D/ 2009.gada 3.marta slēdzienam prasītājs ir pacients ar augstu pēkšņas nāves risku, medikamentu lietošana būtiski ietekmē pacienta dzīves prognozi.
[2.4] Atbildētāju prettiesiskā darbība izpaudusies tādējādi, ka treneris izmantojis prasītāja veselības stāvoklim neatbilstošu treniņu programmu; Sporta medicīnas valsts aģentūras ārste /pers. E/ (turpmāk arī – sporta ārste), kura regulāri apsekoja prasītāju, pieļāva pārkāpumus ārstniecības procesā un nepaziņoja nedz vecākiem, nedz trenerim par prasītāja veselības stāvokli, kura dēļ viņš nedrīkst trenēties, vai arī par nepieciešamību samazināt treniņu slodzi, lai nenodarītu kaitējumu prasītāja veselībai; sporta klubs nav ievērojis bērnu sporta treniņu vispārīgās un saprātīgās metodes un principus, pieļaujot neatbilstošas treniņu tehnikas – svina jostas – izmantošanu. Sporta klubs un treneris nav ņēmis vērā arī bērnu sporta treniņu vispārīgās un saprātīgās metodes un principus, kas noteikti Izglītības likuma 44. un 51.pantā, ignorējot /pers. B/ veselības stāvokli.
Šo prettiesisko darbību rezultātā nodarīts kaitējums prasītāja veselībai, par ko atbildētāji ir solidāri atbildīgi. Prasītāja sirdsdarbības nodrošināšanai ir nepieciešams EKS defibrilators, kas liedz prasītājam ne tikai profesionāli nodarboties ar hokeju, bet arī ierobežo viņa ikdienas dzīvi un liecina par sakropļojumu, par ko saskaņā ar Civillikuma 2349.pantu pienākas atlīdzība – mantiska kompensācija par nemantisku kaitējumu.
[2.5] Ārstniecības persona ir atbildīga par to, lai tiktu izraudzīta Labklājības ministrijas apstiprināta medicīniskā tehnoloģija (Ārstniecības likuma 36.pants). Tas nozīmē, ja ārstniecības procesā nodarīts kaitējums, ārstniecības personai jāpierāda, ka tā izdarījusi visu atbilstoši profesionālajām prasībām vai arī veselības kaitējuma sekas nav cēloniskā sakarā ar pieļautajiem pārkāpumiem.
Par sporta ārstes ārstniecības procesā pieļauto pārkāpumu izraisītajām sekām civiltiesiskā atbildība jāuzņemas Sporta medicīnas valsts aģentūrai. Taču tā kā minētā aģentūra nevar būt patstāvīgs atbildētājs civilprocesā, tad civiltiesiskā atbildība par tās publisko tiesību subjekta nodarīto kaitējumu jāuzņemas valstij Veselības ministrijas personā, kuras pārraudzībā aģentūra atrodas.
Prasības pieteikumā, pamatojoties uz Civillikuma 1635., 1672., 1674., 1675., 2347. un 2349.pantu, Ārstniecības likuma 36.pantu, Izglītības likuma 44. un 51.pantu, lūgts piedzīt no trenera, sporta kluba un Latvijas valsts solidāri /pers. B/ labā kompensāciju 500 000 LVL (711 435,91 EUR) par nodarīto morālo kaitējumu un sakropļojumu.

[3] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 28.augusta lēmumu, apmierinot Veselības ministrijas lūgumu, lietā pieaicināts Valsts sporta medicīnas centrs (bijusī Sporta medicīnas valsts aģentūra), kurš atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 15.panta trešās daļas 3.punktam

reorganizēts, pamatojoties uz Ministru kabineta 2018.gada 29.maija rīkojumu Nr. 227 „Par Veselības ministrijas padotībā esošo valsts pārvaldes iestāžu reorganizāciju".

[4] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 27.augusta spriedumu un apelācijas instances tiesas – Rīgas apgabaltiesas – 2018.gada 14.februāra spriedumu prasība noraidīta.

[5] Ar Senāta Civillietu departamenta 2019.gada 17.decembra spriedumu (turpmāk arī – Senāta iepriekšējais spriedums) minētais apelācijas instances tiesas spriedums atcelts un lieta nodota jaunai izskatīšanai.

[6] Izskatot lietu atkārtoti, Rīgas apgabaltiesa 2020.gada 18.augustā nosprieda /pers. B/ prasību pret /pers. C/, hokeja sporta klubu /Nosaukums A/ un Latvijas valsti Veselības ministrijas personā par morālā kaitējuma atlīdzinājuma piedziņu noraidīt, bet pret Sporta medicīnas valsts aģentūru tiesvedību izbeigt.

Spriedumā ietverts tālāk izklāstītais pamatojums.

[6.1] Konkrētajā gadījumā nav konstatējams solidārās atbildības pamats (Civillikuma 1672., 1674. un 1675.pants), ko prasītājs balstījis uz apsvērumu, ka katra atbildētāja vainu un atbildību par viņam nodarīto kaitējumu nodalīt nav iespējams.

Starp pusēm nepastāv ar testamentu vai līgumu nodibināta tiesiskā attiecība, kā arī nav nodibināms nedz Civillikuma 1675.pantā, nedz kāds cits likumisks solidāras saistības rašanās priekšnoteikums – izpildījuma priekšmeta nedalāmība.

No Satversmes 115.pantā paredzētajām ikviena tiesībām dzīvot labvēlīgā vidē izrietošie pienākumi katram atbildētājam konkretizējas atsevišķās noteiktās darbībās, ko noteic dažādi normatīvie akti. Pats prasītājs ir norādījis un analizējis katra atbildētāja individuālu prettiesisku rīcību, kas ir pretrunā pieteiktajam prasījumam par solidāru piedziņu.

[6.2] Nepastāvot solidārai atbildībai, izvērtējama katra atbildētāja individuālā atbildība.

Atbilstoši celtās prasības pamatam prasītājam jāpierāda tiesību aizskārums (Civillikuma 1635.pants) un ar šo tiesību aizskārumu nodarīto zaudējumu apmērs (Civillikuma 1779.pants). Savukārt atbildētājam jāpierāda, ka viņš nav vainojams zaudējumu nodarīšanā (Civillikuma 1636. un 1638.pants) vai ka prasītājs pats vainīgs pie zaudējumu nodarīšanas, jo nav ievērojis pienācīgu rūpību (Civillikuma 1646. un 1776.pants), vai ka prasītājs pats rīkojies ļaunā nolūkā (Civillikuma 1642.pants).

[6.3] Klīniskās nāves iestāšanās 2002.gada /../oktobrī fakts ir atzīstams par prasītāja dzīvības apdraudējumu, kura rezultātā viņam nodarīts neatgriezenisks kaitējums veselībai – prasītājs ir atzīts par otrās grupas invalīdu uz mūžu. Invaliditātes cēlonis – sirds slimība.

Savukārt fakts, ka prasītāja organismā ir implantēts EKS defibrilators, nepierāda Civillikuma 2349.panta sastāvu un prasītāja sakropļojumu. Tieši pretēji – prasītāja dzīvībai svarīga orgāna funkcionēšana tiek sekmīgi nodrošināta ar speciālas palīgierīces palīdzību, kura nav sakropļojusi prasītāja ķermeni un dzīves kvalitāti ievērojami neierobežo.

Prasītāja norāde uz veselības apdraudējuma risku sakarā ar nepieciešamību ik pēc pieciem gadiem veikt EKS defibrilatora nomaiņas operāciju ir pieņemums.

Tas, ka ir sabrukuši prasītāja karjeras plāni (prasītājs kā perspektīvs hokeja spēlētājs ar augstu potenciālu spēlēt augstākajā līgā nekļuva par profesionālu hokejistu ar ievērojamu atalgojumu), nav uzskatāms par kaitējuma apmēru ietekmējošu kritēriju, jo izredzes kļūt par augsta līmeņa profesionālu sportistu nav atkarīgas tikai no veselības stāvokļa. Šobrīd prasītājs spēlē hokeju amatieru līgā, trenē bērnus, ir beidzis Krievijas valsts fiziskās kultūras un sporta akadēmiju, ieguvis Latvijas Republikā hokeja trenera B kategorijas sertifikātu.

[6.4] Prasītājs atradās Sporta medicīnas valsts aģentūras ārstu uzraudzībā un nav strīda, ka prasītāja veselības stāvokli regulāri apsekoja šīs aģentūras ārste /pers. E/. Valsts pārstāvībai lietā pieaicinātais Valsts sporta medicīnas centrs likvidēts, tās aizstāšana procesā nav lūgta. Tādējādi izvērtējama Latvijas valsts atbildība Veselības ministrijas personā.

Kārtību, kādā veicama sporta skolu (klubu) audzēkņu medicīniskā aprūpe, noteica Labklājības ministrijas Veselības departamenta un Izglītības ministrijas 1992.gada 9.septembra pavēle Nr. 463/90 „Par sporta skolu (klubu) audzēkņu medicīnisko aprūpi" (turpmāk arī – pavēle Nr. 463/90). Lietas materiālos esošie pierādījumi (ieraksti medicīniskajās kartiņās, sporta ārstes un konsultējošā ārsta /pers. D/ liecības) apstiprina, ka no 1996.gada, kad ehokardiogrammā konstatētas prasītāja sirds kreisā kambara hipertrofijas pazīmes, prasītāja veselībai tika pievērsta pietiekama uzmanība.

Prasītāja iebildumi pret ierakstu ticamību medicīniskajās kartiņās nav pamatoti. Prasītāja tēva paraksta neesība medicīniskajās kartiņās automātiski neizslēdz to, ka tēvs par dēla veselības stāvokli bija pietiekami informēts. No klīniskās slimnīcas /Nosaukums/ /datums/izrakstā (epikrīzē) norādītās informācijas izriet, ka prasītāja tēvs zināja par dēlam jau 11 gadu vecumā EKG konstatētajām izmaiņām un ieteikumu nenodarboties ar sportu, taču prasītājs turpinājis nodarboties ar hokeju, fiziski smagi treniņi bijuši katru dienu.

Līdz notikumam 2002.gadā starp sporta ārsti, prasītāju un viņa ģimenes locekļiem pastāvējušas uzticības pilnas attiecības (sporta ārste prasītāja un viņa brāļa veselību uzraudzījusi aptuveni no 11 gadu vecuma, kam prasītāja vecāki nekad nav iebilduši). Minētais ar lielu ticamības pakāpi ļauj pieņemt, ka prasītāja vecāki par abu dēlu veselības problēmām bija informēti, un atspēko apgalvojumus par sporta ārstes slikto darbu un vienaldzīgo attieksmi. Arī tas, ka sporta ārste nav disciplināri sodīta, liecina, ka viņa pienākumus pildījusi godprātīgi un atbilstoši normatīvajiem aktiem. Ar sporta ārstes liecībām, kuras apstiprinās ar citiem lietas materiāliem, ticami pierādīts, ka viņa savu informējošo funkciju izpildījusi un ka vecāki zinājuši un sekojuši prasītāja veselības stāvoklim.

Atbildētāju atbildības izvērtēšanā būtisks ir fakts, ka 1997.-2000.gada sezonās prasītājs trenējies Krievijā Maskavas hokeja klubā /Nosaukums/, brīžiem pat vairākos sporta klubos. Veselības problēmas prasītājam bijušas jau bērnībā. Taču pierādījumu kopums lietā (ieraksti medicīnas kartiņā un sporta ārstes liecības) pārliecinoši norāda, ka veselības traucējumi, kas izslēdz turpmāko trenēšanos hokejā, radās pēc viņa atgriešanās no Krievijas, kur viņa veselību uzraudzījuši bērna vecāki un turienes sporta ārsti.

Tā kā prasības pamatā ir kaitējums nepilngadīgajam, lietas apstākļi izvērtējami arī Civillikuma normu par vecāku un bērnu personiskajām attiecībām kontekstā. Lietā ir pierādīts, ka vecāki zināja par prasītāja veselības stāvokli, it īpaši par tā pasliktināšanos pēc atgriešanās no Krievijas, bet nepievērsa tam pietiekamu vērību, turpinot viņu sūtīt uz hokeja treniņiem pārlieku izvirzīto mērķu sasniegšanai. Tādēļ nav pamatoti atbildību par bērna veselības stāvokļa pasliktināšanos uzvelt ārstam, kurš samērīgi pildījis savus pienākumus un informējis vecākus par bērna veselības stāvokli.

Ārstēšanās procesa pozitīvs rezultāts saistīts ar pacienta līdzdalību tajā. Prasītājs nekad nav sūdzējies par sliktāku pašsajūtu vai citām lietām, kas radītu sporta ārstei pamatu šaubām.

Noraidāms ir prasītāja pieteikums par rakstveida pierādījuma (prasītāja – sportista – medicīniskās kartes lapas Nr. 9 ieraksta par ārsta apmeklējumu 2002.gada 17.septembrī) viltojumu. Medicīniskās dokumentācijas (medicīniskās kartes) noformēšanas prasību neievērošana nav pamats atzīt, ka šis dokuments ir viltots. Minētajā dokumentā veiktos ierakstus papildina izmeklējumu dokumentācija, kā arī tos apliecina sporta ārstu /pers. H/ un /pers. E/ liecības.

Ņemot vērā Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta pirmās un otrās daļas noteikumus, sporta ārstes rīcība kopš 2001.gada, kad prasītājs

atgriezās no Krievijas un kļuva zināms par viņa veselības stāvokļa pasliktināšanos, varēja būt aktīvāka un neaprobežoties tikai ar prasītāja vecāku informēšanu. Būtu labāk, ja sporta ārste, konstatējot, ka bērna vecāki nepilda viņas rekomendācijas vai slēpj informāciju, vērstos tiesībsargājošās institūcijās un ziņotu bāriņtiesai par prasītāja vecāku nolaidīgo attieksmi pret bērna veselību, tomēr tas nepierāda sporta ārstes pārkāpumus savu pienākumu izpildē.

Pie kaitējuma prasītāja veselībai noveda nevis sporta ārstes rīcība, kura veica pavēlē Nr. 463/90 noteiktos pienākumus, bet tas, ka vecāki, neskatoties uz pārbaužu sliktajiem rezultātiem un speciālistu rekomendācijām, izlēma turpināt prasītāja gatavošanu profesionālajam sportam, izvirzot palielinātas prasības. Arī Sporta likuma (stājies spēkā tikai 2002.gada 27.novembrī, bet uz kuru vairākkārt atsaucies pats prasītājs) 18.panta ceturtajā daļā skaidri noteikts, ka par nepilngadīga bērna veselību vispirms atbild tieši bērna vecāki.

Pavēle Nr. 463/90 nenosaka nedz sporta ārsta pienākumu informēt treneri, nedz personu loku, kuras sporta ārstam būtu jāinformē par veselības pārbaudes rezultātiem. Ņemot vērā Civillikuma 177.pantu un to, ka pārbaude tiek veikta nepilngadīgiem bērniem, šāda informācija būtu sniedzama bērna aizgādību īstenojošām personām – vecākiem. Nepieciešamā informācija pietiekamā apjomā tika sniegta prasītāja vecākiem, kuriem bērna interesēs iestājās likumiskais pienākums to darīt zināmu trenerim vai sporta klubam.

Turklāt lietā ir nodibināts, ka prasītājam (strīdus laikā nepilngadīgajam) bija nodrošināta vecumam atbilstoša piekļuve informācijai, kas ir būtiska viņa veselībai un attīstībai, un tika dota iespēja piedalīties tādu lēmumu pieņemšanā, kas ietekmē viņa veselību (*ANO Bērnu tiesību komitejas vispārīgā komentāra Nr. 4 (CRC/GC/2003/41) par pusaudžu veselību un attīstību saistībā ar Bērnu tiesību konvenciju 35.punkta „b" apakšpunkts*). Tādējādi nav konstatējams, ka prasītājam nodarītajā tiesību aizskārumā viņa veselībai un dzīvībai būtu vainojama Latvijas valsts Veselības ministrijas personā (par sporta ārstes pārkāpumiem ārstniecības procesā). Savukārt prasības daļā pret Latvijas valsti Sporta medicīnas valsts aģentūras personā tiesvedība izbeidzama, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 223.panta 8.punktu.

[6.5] Nav strīda, ka /pers. C/ trenējis prasītāju, bet strīds ir, vai nelaimes gadījuma brīdī (2002.gada /../ oktobrī) viņš pildīja sporta kluba /Nosaukums A/ trenera pienākumus.

Hokeja treniņam ir divas daļas: „sausais" (zālē) un uz ledus. No liecinieku /pers. K/, /pers. L/, /pers. M/, /pers. N/, /pers. O/ un /pers. P/ liecībām kopsakarā ar trenera un sporta kluba pārstāvju paskaidrojumiem, kā arī rakstveida pierādījumiem (hokeja gada grāmatu kopijām) secināms, ka /pers. C/ vadīja treniņus sporta klubā /Nosaukums A/, tostarp 2002.gada /../oktobrī, ierodoties nelaimes gadījuma brīdī uz „ledus" treniņu. Nav konstatējams, ka viņš būtu vadījis „sauso" treniņu vai devis kādus norādījumus prasītājam. Tam, ka darba vai cita veida juridiskas saistības ar treneriem netika nodibinātas, nav nozīmes, jo lietā ir pierādīts, ka /pers. C/ vadīja sporta nodarbības sporta klubā /Nosaukums A/ un trenēja prasītāju. Līdz ar to viņa atbildībai ir likumisks pamats.

No liecinieku (skolas audzēkņu un treniņu dalībnieku) liecībām kopsakarā ar sporta kluba pārstāvja paskaidrojumiem (ka treniņi organizēti, balstoties uz Latvijas Sporta akadēmijā sagatavoto Fiziskās kultūras teoriju, citu sporta klubu izstrādāto metodiku un paša trenera individuālo pieredzi, esot aktīvajā sportā) secināms, ka apsmagojuma pielietošana hokeja treniņos ir pieļaujama, un attiecībā pret prasītāju treneris pielietojis tās pašas treniņu metodes kā pārējiem tāda paša vecuma audzēkņiem, piedāvājot izmantot arī apsmagojumu (svina jostu ap 10 kg svarā). Iebildumi, ka apsmagojums svarā no 15 līdz 30 kg jaunietim nav pieļaujams, ir pamatoti, taču lietā nav ticami pierādījumi, ka tāds treniņos tika izmantots.

Trenerim jāprot izvērtēt augoša organisma adaptācijas īpatnības un jāizmanto bērna vecumam un veselības stāvoklim atbilstoša treniņa metode un slodze. Tādēļ būtiski, vai treneris zināja vai viņam bija iespējams zināt par prasītāja individuālajām veselības problēmām. Pavēle Nr. 463/90, kas uzlika noteiktus pienākumus sporta ārstam, kā normatīvais dokuments uz trenera darbu nav attiecināms. Sporta klubam un trenerim bija pienākums kontrolēt, lai treniņos piedalītos tikai tie sportisti, kuru veselība to atļauj, bet minētā pienākuma izpilde ir saistīta ar to, vai bērna likumīgie aizgādņi izpilda savus pienākumus.

Vizuāli prasītājs bijis spēcīgs, sportisks, labi attīstīts jaunietis, trenējies ar entuziasmu un labā kvalitātē, tādēļ trenerim pat teorētiski nevarēja rasties šaubas par jaunieša veselības problēmām, ja viņš par tām nebija informēts. Trenerim bija visas tiesības paļauties, ka prasītāja vecāki informēs viņu par dēla veselības problēmām gadījumā, ja tādas iestāsies.

Dzīvē gūtie novērojumi liecina, ka deviņdesmitajos gados pielietotā sporta metodika ievērojami atšķīrās no šā brīža metodikas, jo nepastāvēja sporta un treniņu procesa normatīvais regulējums un treniņu vadlīnijas, kādas ir šobrīd. Prasītāja apgalvojumiem par neatbilstošas un nepieļaujamas treniņu metodes pielietošanu pārsvarā ir teorētisks raksturs, jo nav iesniegti pierādījumi par tajā laikā normatīvajiem aktiem atbilstošu un prasītāja vecuma jaunietim pieļaujamu treniņu metodoloģiju.

Prasītāja tēvs akceptēja /pers. C/ treniņa metodes, pat pieprasīja slodzes palielināšanu, kas liecina, ka viņš kā prasītāja likumīgais pārstāvis, labi zinot par dēla veselības problēmām, ir virzījis un noteicis viņa sporta gaitas. Konstatējot vecāku nesamērīgās prasības, trenerim bija tiesības atteikties trenēt prasītāju un ziņot bāriņtiesai, bet tikai tad, ja viņam būtu informācija par prasītāja veselības problēmām.

Normatīvie akti, kas speciāli noteiktu pusaudžu hokeja treniņu metodiku un salīdzinošos kritērijus, lai konstatētu sporta kluba pieļautās treniņu metodikas atbilstību spēkā esošajiem standartiem, laika posmā līdz negadījumam nepastāvēja. Līdz ar to nevar atzīt, ka sporta kluba atbildības pamatā ir bezdarbība, nepārliecinoties par trenera izmantotajām darba metodēm spēļu un treniņu laikā. Treniņi tika organizēti saskaņā ar Latvijas Sporta akadēmijā sagatavoto fiziskās kultūras teoriju, treniņu norisē tika izmantotas Latvijas labāko sporta teorētiķu un praktiķu atziņas. Apmeklēt vai neapmeklēt treniņus bija prasītāja un viņa vecāku izvēle pēc brīvprātības principa.

/pers. C/ kvalifikācija (treneris kopš 1985.gada; augstākā sporta izglītība un „A" trenera kategorija; profesionāla spēlētāja pieredze /Nosaukums H/ komandā) liecina, ka viņš drīkstēja vadīt hokeja treniņus, it sevišķi, ja tas notika uz brīvprātības un entuziasma pamata.

Lietā nav pierādījumu (sūdzības vai gadījumi, kad trenera metožu dēļ kāds no audzēkņiem atteicies no treniņiem utt.), kas sporta kluba vadībai dotu pamatu šaubīties par hokeja treniņu norisi, ievērojot bērnu sporta treniņu vispārīgās metodes un principus. Tādējādi sporta kluba atbildības pamats par prasītāja veselībai nodarīto kaitējumu nav nodibināts, it sevišķi, ka prasītājs trenējies arī citos klubos, ko šobrīd kategoriski noliedz.

[6.6] Lietā nav gūti pierādījumi, ka prasītājam dalībai treniņos tika izsniegta ārsta atļauja un viņš būtu izgājis dispanserizāciju. Tomēr minētais fakts pats par sevi nav radījis prasītāja veselības traucējumus. Civilprocesa likuma 97.pants paredz, ka tiesa novērtē pierādījumus to savstarpējā kopumā. Lietā pastāvošais tiešo un netiešo pierādījumu kopums liecina, ka prasītāja vecāki kā viņa likumiskie pārstāvji ir izvirzījuši prasītājam nesamērīgi lielas prasības, un virzījuši viņu profesionālā hokejista karjerai, neskatoties uz saņemto informāciju par reāli pastāvošām prasītāja veselības problēmām, ko šobrīd saprotamu subjektīvu iemeslu dēļ noliedz.

Tādējādi nav konstatējama nedz trenera, nedz sporta kluba, nedz Latvijas valsts Veselības ministrijas personā pret tiesiska rīcība, vainojamība un cēloniskā sakarība par prasītāja veselībai nodarīto kaitējumu.

[7] Prasītājs kasācijas sūdzībā lūdz atcelt minēto spriedumu un lietu nodot jaunai izskatīšanai, pamatojoties uz tālāk izklāstītajiem argumentiem.

[7.1] Tiesa nepareizi piemērojusi Civillikuma 1635., 1671., 1674. un 1675.pantu. Lai noskaidrotu, vai pastāv atbildētāju kopēja vai atsevišķa atbildība, vispirms jāpārliecinās, vai ir noticis tiesību aizskārums, t.i., vai ir izdarīta neatļauta darbība, tad jāskaidro, vai to pieļāva viens vai vairāki atbildētāji, un visbeidzot – vai negatīvās sekas iestājušās viena vai vairāku atbildētāju darbības rezultātā. Seku iestāšanos tiesa ir konstatējusi, bet

nav nodibinājusi prasītājam nodarītā kaitējuma iemeslu.

Atbildētāju rīcība vērtēta formāli, nenoskaidrojot objektīvo patiesību. Secinājums par to, ka lietā nepastāv solidārās atbildības pamats, izdarīts nepamatoti sašaurinot Civillikuma 1675.panta tvērumu, ignorējot, ka solidārā atbildība iestājas gadījumos, kad kaitējums nodarīts vairāku personu darbības (bezdarbības) rezultātā.

[7.2] Secinājums, ka prasītājs nav atzīstams par sakropļotu, izdarīts nepareizi piemērojot Civillikuma 2347.pantu, nepiemērojot šā likuma 2349.pantu, neņemot vērā Invaliditātes likuma 5.panta pirmajā daļā noteikto, kā arī to, ka prasītājam ir piešķirta otrās grupas invaliditāte uz mūžu un ka sirds darbības kā dzīvībai svarīga orgāna funkcionēšanas nodrošināšanai viņa ķermenī ir ievadīta speciāla ierīce.

[7.3] Katra atbildētāja darbību (bezdarbības) tiesiskums nav izvērtēts Civillikuma 1635. un 2347.panta kontekstā, nenoskaidrojot apstākļus, uz kuriem Senāts norādīja iepriekšējā spriedumā.

[7.3.1] Sporta ārstes (viena atbildētāja darbiniece) darbības izvērtētas nepilnīgi, jo viņas veiktās ārstniecības pareizums un trenera savlaicīga informēšana nav vērtēta, piemērojot Ārstniecības likuma 36.pantu, no kura izriet ārstniecības personas pienākums pierādīt, ka ārstniecība veikta pareizi un negatīvās sekas nav nepareizas ārstniecības rezultāts, kā arī šā likuma 20.pantu par pacienta tiesībām saņemt no ārsta informāciju par slimības diagnozi, izmeklēšanas un ārstēšanas plānu, kā arī citām metodēm un prognozi.

Atbilstoši Latvijas hokeja federācijas ģenerālmenedžera vēstulē norādītajam priekšnoteikums personas dalībai treniņos un sporta sacensībās ir savlaicīga medicīniskā apskate un sporta ārsta atļauja nodarboties ar sportu. Apstākļos, kad šādas atļaujas esība attiecībā uz prasītāju nav konstatēta, tieši atbildētājam jāpierāda, ka kaitīgās sekas prasītājam neiestājās atbildētāja darbības vai bezdarbības rezultātā, it sevišķi, ja tic sporta ārstes teiktajam, ka viņa veica pārbaudes un sniedza slēdzienu par atļauju prasītājam nodarboties ar sportu.

Sporta ārstes uzvedības tiesiskums izvērtēts selektīvi. Kā izriet no sporta ārstes apgalvojumiem, viņa novērojusi, ka nepilngadīgajam ir problēmas ar veselību, pat draudi dzīvībai, tomēr par to neziņoja nedz sporta klubam, nedz trenerim, kā arī redzot, ka „vecāku ignorances dēļ" divus gadus tiek apdraudēta bērna veselība un dzīvība, neziņoja par to nevienai tiesību aizsardzības iestādei, lai gan tāds pienākums izriet no Bērnu tiesību aizsardzības likuma.

[7.3.2] Trenera darbību izvērtējumā pierādīšanas pienākums nepareizi pārlikts prasītājam, jo tieši atbildētājam bija jāpierāda, ka viņa veiktās darbības bija atbilstošas nepilngadīga bērna nepieciešamajai treniņa slodzei, un nevarēja izraisīt negatīvās sekas.

Nav ievēroti Senāta iepriekšējā spriedumā dotie norādījumi, jo nav noskaidrots, vai trenerim vispār bija nepilngadīgajiem atbilstoša treniņa metodika, vai treneris interesējās par prasītāja veselības stāvokli un vai pieļāva nepilngadīgajam piedalīties nodarbībās bez ārsta izsniegtas atļaujas. Nav izvērtēta pielietotā treniņa metodika, kā arī nav piemērota Sporta likuma 20.panta otrā daļa, no kuras izriet trenera pienākums izstrādāt un pielietot tādu treniņa metodi, kas būtu individuāla un atbilstoša katra bērna veselības stāvoklim. Iesniegtās sporta grāmatas ar tur iekļautajām citu personu treniņa metodēm nepierāda, ka treneris rīkojies tiesiski, tostarp saistībā ar apsmagojuma lietošanu nepilngadīgajam. Šīs grāmatas nepierāda, kādas treniņa metodes pielietoja /pers. C/; tajās vispār nav minēta tāda apsmagojuma kā svina jostas izmantošana.

Nav dots vērtējums trenera pretrunīgajai pozīcijai lietas izskatīšanas laikā attiecībā uz pielietoto treniņa metodi un apsmagojuma izmantošanu. Augoša bērna situācijā tieši fiziskās pārslodzes rada paaugstinātu slodzi sirdij un izsauc sirds starpsieniņas sabiezinājuma palielināšanos, tādēļ prasības pamatā ir nesamērīgi smaga apsmagojuma izmantošana, pārmērīga intensitāte un lietošanas ilgums, kas neatbilst nenobrieduša bērna fiziskajai attīstībai.

Vērtējot trenera atbildību, bija jāpiemēro arī Izglītības likuma 44. un 51.panta norma, kas noteic pedagoga aktīvus pienākumus.

[7.3.3] Secinājumu par sporta kluba vainojamas rīcības neesību tiesa nepareizi saistījusi ar vainas neesību trenera darbībās. Nav pierādīts, ka sporta kluba izvēlētais treneris darbojies saskaņā ar atbilstošām un vispār jebkādām treniņa metodēm, kā arī nav izvērtēts, kādas aktīvas darbības sporta klubs veicis nolūkā nodrošināt, ka tiek sekots spēlētāju (tostarp prasītāja) veselības stāvoklim treniņu laikā, un lai pie sacensībām un treniņiem netiek pielaista persona, kurai ar sportu nodarboties ir aizliegts. Lietas izskatīšanas gaitā nav novērstas pretrunas atbildētāju pozīcijā. Ja jau sporta ārste nebija devusi piekrišanu prasītājam nodarboties ar sportu, tad fakts, ka prasītājs 2002.gadā tomēr tika pielaists treniņos un pārstāvēja sporta klubu čempionātā, liecina par pārkāpumu gan no trenera, gan kluba puses.

[7.4] Nav izvērtēta prasītāja kā bērna – speciālā tiesību subjekta – aizsargājamā interese, piemērojot Konvencijas par bērnu tiesībām 3. un 6.pantu, Bērnu tiesību aizsardzības likuma 2., 4.-7., 62., 63., 68., 70., 72., 73.pantu un Latvijas ārstu ētikas kodeksa 6.punktu, proti, vai atbildētāju darbības veiktas, nepārkāpjot bērna tiesības uz dzīvību un attīstību, jo visi atbildētāji pieder to subjektu lokam, kuru pienākums ir nodrošināt bērna (šajā gadījumā prasītāja) tiesību aizsardzību.

[7.5] Valsts atbildība par sporta ārstes pārkāpumiem vērtēta, nepiemērojot „Ārstniecības iestāžu un ārstu prakses medicīniskās dokumentācijas lietvedības kārtību". Norādot spriedumā, ka dokumentu noformēšanas prasību neievērošana nav pamats attiecīgā dokumenta atzīšanai par viltotu, faktiski tiek atzīts, ka ar likumu noteiktas dokumentu noformēšanas kārtības neievērošanai nav nekādu seku. Tiesa ignorējusi, ka prasītāja medicīnas kartē veiktie ieraksti, kas neatbilst vairākām minētās lietvedības kārtības prasībām, neveido skaidru un objektīvu medicīniskās informācijas vienību, kā arī nav izpildījusi Senāta iepriekšējā spriedumā norādīto par nepieciešamību noskaidrot, vai sporta ārste diagnozi prasītājam noteikusi savlaicīgi. Uz liecinieku liecībām balstītais secinājums par ierakstu atbilstību izdarīts pretēji Civilprocesa likuma 95.panta pirmajā daļā un 97.panta pirmajā daļā ietvertajiem pierādījumu izvērtēšanas principiem.

[7.6] Pavēles Nr. 463/90 un ar to apstiprināto nolikumu dažas normas spriedumā ir atreferētas, bet nav piemērotas, kā arī sporta ārstes rīcības atbilstība šajā normatīvajā aktā noteiktajām prasībām nav izvērtēta, jo nav konstatējuma par šīs pavēles 2.pielikumā noteikto sporta skolu (klubu) audzēkņu medicīniskās aprūpes prasību izpildi. Turklāt, tulkojot šo pavēli pareizi ar teleoloģisko metodi, secināms, ka sporta ārstei ir pienākums par izmeklējuma rezultātiem informēt gan sporta klubu, gan treneri.

Tiesas piemērotais Civillikuma 219.pants nenoņem atbildību nedz no trenera, nedz sporta ārstes, jo, noticot viņu skaidrojumiem, iznāk, ka minētās personas ne tikai ignorēja prasītāja tēva pieļautos pārkāpumus attiecībā uz sava dēla veselību, bet turpināja to pasliktināt.

[7.7] Iepriekš minētais, kā arī tas, ka prasījumi nav izskatīti pilnā apjomā, jo atkārtoti nav skaidrota virkne apstākļu, uz kuru izvērtēšanas nepieciešamību uzmanība vērsta jau Senāta iepriekšējā spriedumā; nepareizi noteikts pierādīšanas pienākums, tieši atbildētājiem bija jāpierāda negatīvā fakta neesība, respektīvi, ka viņi ir izpildījuši savus pienākumus un ka kaitējums prasītājam nav viņu darbības vai bezdarbības rezultāts; lietā esošie pierādījumi vērtēti selektīvi, nekonsekventi, ignorējot prasītāja norādes un iebildumus, piemēram, ka ierakstu medicīnas kartiņā patiesumu nevar pierādīt ar pašas ierakstu veikušās ārstes liecībām un ka, pastāvot it kā paša ārsta izdarītajam ierakstam kartē „tālāki treniņi ir bīstami dzīvībai", ārsts testē sportista veselības stāvokli paaugstinātas slodzes apstākļos; bez attiecīgiem pierādījumiem tiek atzīti vairāki fakti, tostarp saistībā ar informācijas apmaiņu starp sporta ārsti un prasītāja vecākiem, par prasītāja slimības ģenētisko izcelsmi, un ka kaitējuma cēlonis ir prasītāja vecāku pārmērīgās prasības; bez jebkāda pamatojuma tiek izdarīta atsauce uz dzīvē gūtajiem novērojumiem; pierādījumi analizēti paviršī, nav vērtēti kopsakarā, atstājot bez izvērtējuma pierādīšanas priekšmetā ietilpstošos apstākļus, liecina, ka lieta izskatīta, pārkāpjot Civilprocesa likuma 93.panta pirmās daļas, 97.panta pirmās daļas, 192.panta, 193.panta piektās daļas un 476.panta prasības.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personu, kura to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai.

[9] Civillikuma 1635.pants noteic cietušās personas tiesības prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņu par šo darbību var vainot. Atbilstoši minētajai normai vispirms jākonstatē, vai ir noticis tiesību aizskārums, t.i., vai ir izdarīta neatļauta darbība. Savukārt, lai noskaidrotu darbības (bezdarbības) neatļauto raksturu jeb prettiesiskumu, ir jāpārliecinās, vai katrs no atbildētājiem ir izpildījis likumā noteiktos pienākumus.

Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka ir noticis prasītāja tiesību aizskārums, kas izpaudies kā dzīvības apdraudējums, kura sekas ir veselības neatgriezenisks pasliktinājums, ko neviens no lietas dalībniekiem nav apstrīdējis.

Vienlaikus tiesa secinājusi, ka: 1) nav pierādīts Civillikuma 2349.panta sastāvs un prasītāja sakropļojums, jo EKS defibrilatora implantēšanas fakts liecina, ka prasītāja dzīvībai svarīga orgāna funkcionēšana tiek sekmīgi nodrošināta ar speciālas palīgierīces palīdzību, kura nav sakropļojusi prasītāja ķermeni; 2) prasītājam nodarītajā tiesību aizskārumā viņa veselībai un dzīvībai neviens no atbildētājiem nav vainojams, jo atbildētāju darbībās neatļauta darbība nav konstatējama.

Senāts tālāk izklāstīto argumentu dēļ piekrīt kasācijas sūdzībā norādītajam, ka minētos secinājumus nevar atzīt par pamatotiem, jo tie nebalstās uz pierādījumu vispusīgas, pilnīgas un objektīvas pārbaudes rezultātā noskaidrotiem lietas apstākļiem, tie izdarīti, neievērojot Civilprocesa likuma 93.panta pirmās daļas, 97.panta pirmās daļas, 192.panta, 193.panta piektās daļas, 476.panta prasības un nepareizi piemērojot materiālo tiesību, tostarp Civillikuma 1635., 1675., 2349.panta, kā arī Bērnu tiesību aizsardzības likuma normas.

[10] Sakropļojums ir miesas bojājums, kura rezultātā ir skarts cilvēka orgāns, radot tā zaudējumu, darbības izbeigšanu vai vājinājumu – funkcionālais moments.

Secinājumu par to, ir vai nav prasītājam nodarīts sakropļojums, apelācijas instances tiesa saistījusi ar medicīniskas ierīces implantēšanas faktu, atzīstot, ka tā prasītāju nevis sakropļo, bet uztur dzīvībai svarīgu funkciju, kas ir pareizi, jo attaisnota un vajadzīga medicīniskā manipulācija nav uzskatāma par sakropļojumu. Taču konkrētajā gadījumā tas nebija vērtējamais apstāklis. Kā izriet no lietas materiāliem, ne jau ar EKS defibrilatora implantēšanas faktu tiek pamatots veselībai nodarītais kaitējums, bet gan ar prasītāja vecumam un veselības stāvoklim neatbilstošas treniņa metodes pielietošanu un pārkāpumiem sporta kluba audzēkņa medicīniskajā aprūpē, pieļaujot ilgstošu un nesamērīgu fizisko slodzi (pārslodzi). Minētā rezultātā attīstījās sirdskaite, iestājās kliniskā nāve, un turpmāk prasītāja sirds bez EKS defibrilatora vairs normāli nespēj darboties. Medicīniskās ierīces nepieciešamība tiek norādīta kā apstāklis, kas pamato dzīvībai svarīga orgāna – sirds – bojājuma esību un tā paliekošo raksturu, nevis bojājuma cēloni. Līdz ar to tiesas secinājums, ka prasītājam nav nodarīts sakropļojums Civillikuma 2349.panta izpratnē, izdarīts, neanalizējot šīs normas piemērošanas tiesiskos aspektus kopsakarā ar strīda faktiskajiem apstākļiem.

[11] Senāts piekrīt kasācijas sūdzībā norādītajam, ka tiesa, uzsākot strīda apstākļu analīzi ar solidārās atbildības pamata esības skaidrošanu, Civillikuma 1675.pantu iztulkojusi un kopsakarā ar minētā likuma 1635.pantu piemērojusi nepareizi.

Lai noteiktu, vai atbildētājiem ir kopīga vai atsevišķa atbildība, vispirms ir jāpārliecinās, vai atbildētāju darbības (bezdarbības) rezultātā ir nodarīts kaitējums prasītājam un vai atbildētāju darbības ir atzīstamas par prettiesiskām.

Atbilstoši Civillikuma 1635.pantam pirmais noskaidrojamais apstāklis ir tiesību aizskārums (vai ir izdarīta neatļauta darbība). Pēc tam jāvērtē, vai neatļauto darbību pieļāva viens no atbildētājiem vai vairāki, vai visi atbildētāji, un visbeidzot – vai negatīvās sekas prasītājam iestājās viena, vairāku vai visu atbildētāju darbību rezultātā. Tikai pēc šo apstākļu noskaidrošanas ir iespējams spriest par solidāras saistības pastāvēšanu.

Solidāra saistība nozīmē to, ka kreditors ir tiesīgs prasīt no katra parādnieka visas saistības izpildījumu (*in solidum*). Solidārā saistība (*obligatio plurium in solidum*) izveidojās uz delikta pamata, kad vairākas personas bija kopīgi nodarījušas kādam zaudējumus (sk. *Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977, 130.–131.lpp.*).

Senāts piekrīt kasācijas sūdzības iesniedzējam, ka, gramatiski iztulkojot Civillikuma 1675.panta normu, tiek radīts kļūdains iespaids, ka solidāra atbildība iespējama tikai par noziedzīgu nodarījumu, un likumdevēja mērķis Civillikumā nav bijis noteikt solidāru atbildību par kopīgi izdarītu civiltiesisku aizskārumu.

Senāts uzskata, ka arī uz Civillikuma 1635.pantā paredzēto civiltiesisko atbildības gadījumu (deliktu) ir attiecināmi šā likuma 1675.panta noteikumi par solidāro atbildību. Šo secinājumu Senāts balsta, pirmkārt, uz analoģijas slēdzienu „no lielākā uz mazāko" – ja jau likumdevējs solidāro atbildību vairākām personām paredzējis par zaudējumiem, kas nodarīti ar noziedzīgu nodarījumu, tad vēl jo vairāk solidārai atbildībai jāiestājas arī par tādu ārpuslīgumisku civiltiesisku pārkāpumu, kas neveido noziedzīga nodarījuma sastāvu (sk. *Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga, 2004, 181.lpp.*). Otrkārt, arī noziedzīgs nodarījums ir ārpuslīgumisks tiesību aizskārums – tā sauktais kvalificētais delikts. Treškārt, citi Latvijas likumi paredz solidāro atbildību par vairāku personu rīcības rezultātā nodarītiem zaudējumiem, kas netiek saistīta ar kopīgi vai noziedzīgi veiktām darbībām (piemēram, Komerclikuma 20.pants, 169.pants, likuma „Par atbildību par preces un pakalpojuma trūkumiem" 9.pants, Vides aizsardzības likuma 32.pants, Koncernu likuma 33.pants, Konkurences likuma 21.pants). Minētais regulējums nav izņēmums, bet veido vienotu likumu sistēmu solidārās atbildības jomā.

Iepriekš norādītais nav pretrunā ar Eiropas deliktu tiesību principu 9:101.panta pirmās daļas „b" punktu un trešo daļu, kuriem atbilstoši solidārā atbildība iestājas arī tad, ja personas neatkarīgi viena no otras ar savu darbību vai bezdarbību nodara to pašu kaitējumu cietušajam, vai ja nav saprātīga pamata nodarītā kaitējuma noteiktu daļu attiecināt vienīgi uz kādu no atbildīgajām personām.

Atziņa, ka gadījumā, ja vairākas darbības varēja vienlaikus radīt konkrētu kaitējumu, bet nav iespējams noskaidrot tieši kura darbība to radīja, atbildība uzliekama visu prettiesisko darbību veicējiem solidāri, ir izteikta arī tiesību doktrīnā (sk. *Torgāns K. Civillikuma Saistību tiesību daļas modernizācijas nepieciešamība un aktuālo privāttiesiskā regulējuma tendenču (UNIDROIT, ELTP) iespējamā ietekme uz Civillikuma Saistību tiesību daļas modernizāciju. Zinātnisks pētījums. Rīga, 2007. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/ documents/ petijumi/Saistibu tiesibas.doc*). Pretējs Civillikuma 1675.panta iztulkojums (ka solidārā atbildība iestājas tikai par nozieguma rezultātā nodarītiem zaudējumiem) var radīt cietušā tiesību ierobežojumus, un nonāk pretrunā ar Latvijas delikttiesiskās atbildības pamatnormā (Civillikuma 1635.panta pirmajā daļā) nostiprināto principu, ka cietušajam ir tiesības prasīt kompensāciju sakarā ar visu to kaitējumu, kas tam prettiesiski nodarīts, proti, ierobežojot kaitējuma kompensācijas piedziņas iespējas no personām, kuras katra atsevišķi būtu pilnībā atbildīgas par cietušajam nodarīto kaitējumu (sk. *Kubilis J. Solidāras atbildības noteikšana Latvijas deliktu tiesībās. Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi. Latvijas Universitātes 76.starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2018, 55.lpp.*).

Tādējādi atzīstams, ka, attiecinot Civillikuma 1675.panta tiesisko sastāvu tikai un vienīgi uz zaudējumu atlīdzināšanu, kas nodarīts ar noziedzīgu nodarījumu, tiesa nepamatoti sašaurinājusi šīs normas tvērumu.

[12] Laikā, kad prasītājs nodarbojās ar hokeju, spēkā bija Labklājības ministrijas Veselības departamenta un Izglītības ministrijas 1992.gada 9.septembra pavēle Nr. 463/90 „Par sporta skolu (klubu) audzēkņu medicīnisko aprūpi" (*lietas 2.sēj. 243.–247.lp.*).

Ar minēto pavēli, lai panāktu kvalitatīvu sporta skolu (klubu) audzēkņu medicīnisko aprūpi, tika uzdots:

1) Veselības departamenta un pilsētu sporta medicīnas un fiziskās rehabilitācijas dispanseru, kā arī pilsētu un rajonu veselības iestāžu galvenajiem ārstiem nodrošināt [..] bērniem un jauniešiem, iestājoties specializētajās sporta skolās, sporta skolu (klubu) sporta rezervju sagatavošanas un sporta meistarības pilnveidošanas grupās, padziļinātās medicīniskās apskates, un turpmāko jauno sportistu medicīnisko aprūpi veikt saskaņā ar 2.pielikumu. Rīgas pilsētā šo darbu veikt Veselības departamenta Sporta medicīnas un fiziskās rehabilitācijas dispanseru sporta ārstiem;

2) republikas sporta skolu, bērnu un jaunatnes fiziskās sagatavošanas klubu, specializēto sporta skolu vadībai uzņemt audzēkņus sporta skolās (klubos) vienīgi tad, ja ir pediatra, ģimenes ārsta vai sporta ārsta izsniegta atļauja, nodrošināt sportistu ierašanos uz konkrētajām medicīniskajām apskatēm un panākt ārstu ieteikumu konsekventu izpildi.

Vienlaikus ar šo pavēli ir apstiprināts tās 2.pielikumā esošais „Specializēto sporta skolu, sporta skolu (klubu) sporta rezervju sagatavošanas un sporta meistarības pilnveidošanas grupu audzēkņu medicīniskās aprūpes nolikums" (turpmāk – Medicīniskās aprūpes nolikums), kuram atbilstoši sporta ārstam (sertificētam) bija pienākums katra audzēkņa medicīnisko apskati veikt divas reizes gadā (2.2.punkts), veikt treniņu norises novērtējumu, sportista medicīnisko kontroli treniņu nodarbību laikā, vienlaikus veidojot slēdzienu par audzēkņa fiziskās slodzes atbilstību viņa organisma funkcionālajam stāvoklim (2.3.punkts), veicot padziļināto medicīnisko apskati, dot slēdzienu par konkrētā audzēkņa veselības stāvokli (3.1.punkts), piemērotību izvēlētajam sporta veidam (3.2.punkts), par iepriekšējā treniņu cikla ietekmi uz veselības stāvokli (3.3.punkts), par audzēkņa sagatavotību veikt palielinātas fiziskās slodzes (3.4.punkts).

[13] Secinājums, ka Latvijas Republikas Veselības ministrijas personā vainojamība prasītāja tiesību aizskārumā (kas prasības pieteikumā tiek saistīts ar ārstniecības personu pārkāpumiem ārstniecības procesā) nav konstatējama, pārsūdzētajā spriedumā pamatots ar šādiem apsvērumiem:

1) kopš 1996.gada 25.oktobra, kad, veicot izmeklējumu ar ehokardiogrāfijas metodi, prasītājam konstatētas sirdskaites pazīmes, viņa veselībai ir pievērsta pietiekama uzmanība;

2) sporta ārste informējusi vecākus par prasītāja veselības stāvokli – savu informējošo funkciju pildījusi pietiekamā apmērā;

3) prasītāja vecāki, kura varā nepilngadīgais atradās, par bērna veselības stāvokli zinājuši, īpaši par tā pasliktināšanos, bet nav pievērsuši tam uzmanību.

[13.1] Lai arī apelācijas instances tiesa, atsaucoties uz iepriekš minētā Medicīniskās aprūpes nolikuma noteikumiem, izdarījusi pareizu vispārinājumu par sporta ārsta pienākumiem un pārbaudes mērķi, tomēr, kā tas pamatoti norādīts kasācijas sūdzībā, ārstniecības personas darbības atbilstību šiem noteikumiem pēc būtības nav izvērtējusi.

Apgalvojums, ka prasītāja veselībai kopš 1996.gada ir pievērsta pietiekama uzmanība, pirmkārt, nesniedz atbildi uz jautājumu, vai attiecībā uz prasītāju tika ievērotas Medicīniskās aprūpes nolikuma prasības. Pārsūdzētais spriedums nesatur konstatējumu, ka prasītāja kā jaunā sportista medicīniskā apskate ir veikta atbilstoši šī nolikuma prasībām, tostarp, ievērojot norādījumus par padziļinātu medicīnisko apskati un slēdziena došanu. Otrkārt, izdarot secinājumu, ietverot tajā atklātu juridisku jēdzienu „pietiekama uzmanība", tas bija jāpiepilda ar noteiktu saturu, par pamatu ņemot konkrētajā lietā noskaidrotos prasītājam nodrošinātās medicīniskās aprūpes apstākļus. Pārsūdzētā sprieduma 10.3.1.2.1.2.punktā ietvertais faktu izklāsts vedina domāt, ka par „pietiekamas uzmanības" kritēriju tiek atzīts reizi gadā prasītājam veikts EKG izmeklējums, ignorējot vairākus pašas tiesas konstatētus būtiskus apstākļus, kuri, Senāta ieskatā, iekļaujas minētā juridiskā jēdziena „pietiekama uzmanība" tvērumā. Proti, medicīniskā apskate ir veikta nevis divas reizes gadā, kā to paredzēja Medicīniskās aprūpes nolikums, bet tikai reizi gadā; ehokardiogrāfijas izmeklējuma nepieciešamība uz katru nākamo apmeklējuma reizi tiek atstāta vien ieteikuma (rekomendācijas) līmenī, lai gan tieši minētais izmeklējums ļautu kontrolēt un spriest par prasītājam 1996.gadā konstatēto izmaiņu attīstību; medicīniskajā kartiņā 2001.gada 6.jūlijā sporta ārstes /pers. E/ slēdziena par prasītāja veselības stāvokli pretrunīgums – „slodzei adaptēts" un „treniņi atļauti ar samazinātu slodzi".

Situācijā, kad ir virkne apstākļu, kas liek apšaubīt prasītāja veselības stāvokļa jēgpilnas padziļinātas pārbaudes nodrošināšanu (nolūkā noskaidrot iepriekšējā treniņu cikla ietekmi uz veselības stāvokli un noteikt audzēkņa sagatavotību trenēties palielinātas fiziskās slodzes apstākļos), apelācijas instances tiesas secinājumu, ka prasītāja veselībai tika pievērsta „pietiekama uzmanība" nevar atzīt par pamatotu. Senāta iepriekšējā spriedumā, atceļot apelācijas instances spriedumu un nododot lietu jaunai izskatīšanai, jau tika norādīts uz nepieciešamību izvērtēt visus prasības pamata apstākļus, tostarp, vai sporta ārste veikusi padziļinātu izmeklējumu izvērtējumu, lai noteiktu diagnozi, un vai laikus konstatējusi izmaiņas prasītāja veselības stāvoklī. Taču, arī atkārtoti izskatot lietu, šie jautājumi palikuši neatbildēti.

[13.2] Atzinums, ka ārste savu informējošo funkciju pildījusi pietiekamā apmērā, pārsūdzētajā spriedumā balstīts uz faktu, ka prasītāja veselību kopš viņa 11 gadu vecuma uzraudzījusi sporta ārste /pers. E/, un prasītāja vecāki cita speciālista konsultācijas nav meklējuši, ārste disciplināri nav sodīta. Prasītāja tēva paraksta neesība medicīnas kartiņā, kā uzskatījusi apelācijas instances tiesa, neizslēdz faktu, ka viņš par bērna veselības stāvokli bija pietiekami informēts. Kā pierādījumi ir minēti klīniskās slimnīcas /Nosaukums B/ /datums/izraksts (epikrīze) ar tajā norādīto informāciju un sporta ārstes liecības tiesas sēdē.

Secinājumu, ka ārsts savu informējošo funkciju ir izpildījis pietiekamā apmērā, Senāta ieskatā, nevar izdarīt, nenoskaidrojot informāciju, ar kādu attiecīgā ārstniecības persona prasītāja vecākus ir iepazīstinājusi. No pārsūdzētajā spriedumā aprakstītā apstākļu un pierādījumu kopuma nav saprotams, kad un par ko sporta ārste prasītāja vecākus ir informējusi, ar kādu slēdzienu par prasītāja veselības stāvokli vecākus iepazīstinājusi. Nedz daudzkārt uzsvērtais, ka prasītāja vecāki par sava bērna veselības stāvokli ir zinājuši, nedz norāde par pastāvošajām uzticības pilnajām attiecībām starp vecākiem un ārsti (jo citādi vecāki būtu meklējuši cita speciālista konsultācijas), nedz tas, ka ārste disciplināri nav sodīta, Senāta ieskatā, nav apstākļi, kas apstiprina informējošās funkcijas pienācīgu izpildi.

Turklāt ticamību sporta ārstes teiktajam tiesa piešķīrusi, nenovēršot pretrunas starp liecinieces paskaidrojumiem un viņas pašas slēdzieniem, kas izdarīti lietas materiālos esošajās medicīnas kartiņās. Piemēram, kā izriet no sporta ārstes liecībām pārsūdzētā sprieduma 10.3.1.2.1.5.punktā, viņa brīdinājusi prasītāja tēvu par nepieciešamību uzmanīt un kontrolēt /pers. B/, un 2000.gadā /pers. B/ slimnīcā izmeklēts viņas spiediena rezultātā. Savukārt medicīnas kartiņā 2001.gadā (t.i., kad pēc atgriešanās no Krievijas, kā konstatējusi tiesa, prasītāja veselība bija pasliktinājusies tiktāl, kas deva pamatu pārtraukt treniņus) minētā sporta ārste dod slēdzienu „praktiski vesels" un „slodzei adaptēts".

[13.3] Nav šaubu – par nepilngadīgā bērna veselību primāri atbildīgi ir bērna likumiskie pārstāvji – viņa vecāki. Tomēr konkrētā prasība ir par prasītāja veselībai un dzīvībai nodarītu kaitējumu, kas radies ārstniecības iestādes (tās darbinieku) un sporta kluba (trenera) prettiesiskas rīcības rezultātā. Tiesai ir pienākums pārbaudīt un izvērtēt prasības pamata apstākļus. Prasītāja vecāku iespējamie pārkāpumi vecāku varas īstenošanā neizslēdz prasībā norādīto personu atbildību par viņu prettiesiskas rīcības rezultātā nodarītu kaitējumu, jo bērna vecāki nav vienīgie par bērna tiesību un interešu nodrošināšanu atbildīgie subjekti.

ANO Konvencijas par bērna tiesībām 3.panta pirmā daļa un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta pirmā daļa noteic bērna interešu prioritāti. Šis princips paredz, ka visās darbībās un lēmumos, kas skar bērnu, uzmanība pirmām kārtām jāveltī viņa interešu iespējami labākai nodrošināšanai. Šis ir

viens no galvenajiem Konvencijas par bērna tiesībām principiem, kas nosaka visu bērna tiesību un brīvību interpretāciju (sk. *Satversmes tiesas 2005.gada 22.decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 11.punktu*).

Bērna interešu nodrošināšanas princips ir ietverts arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartā, kur saskaņā ar 24.panta otro daļu visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātās iestādes, pirmkārt, jāņem vērā bērna intereses.

Lai arī Pacientu tiesību likumā minētais princips tiešā veidā nav ierakstīts, tā nozīmīgums veselības aprūpes sniegšanas jomā nepilngadīgiem pacientiem ir neapšaubāms. Interešu nodrošināšanas princips ir attiecināms uz visām darbībām saistībā ar nepilngadīgiem pacientiem ārstniecības procesā un pieprasa veikt aktīvas darbības, lai aizsargātu šo pacientu tiesības ārstniecībā, kā arī sniegtu atbalstu trešajām personām, kas savukārt realizē nepilngadīgo pacientu tiesību īstenošanu attiecīgajā procesā. Nodrošināt bērna intereses ir pienākums arī ārstniecības personai. No tā izriet, ka nepilngadīgo pacientu tiesības uz labāko interešu nodrošināšanu būtu jāievēro arī veselības aprūpē (sk. *Palkova K. Nepilngadīgo pacientu un ārstniecības personu tiesisko attiecību problemātika ārstniecības procesā. Promocijas darbs zinātniskā doktora grāda tiesību zinātnē iegūšanai. Rīga, 2019, 80.lpp.*).

Tātad ne tikai vecākiem, bet arī citām fiziskām un juridiskām personām, tostarp ārstniecības un izglītības iestādēm ir pienākums nodrošināt bērna intereses.

N o /pers. E/ liecībām (sk. *pārsūdzētā sprieduma 10.3.2.2.3.punktu*) izriet – bija zināms, ka prasītāja tēvs 2002.gadā, ignorējot viņas brīdinājumus pārtraukt treniņus, tomēr turpinājis dēlu vest uz nodarbībām.

Senāts uzskata, ka tajā brīdī, kad kļuva zināms par bērna interesēm pretēju rīcību no citu personu puses, atbilstoši bērnu tiesību reglamentējošo normatīvo aktu prasībām Valsts sporta medicīnas centram kā iestādei, kas īstenoja valsts funkciju personu veselības aprūpē, un tās darbiniekiem, tostarp sporta ārstei /pers. E/ bija pienākums nodrošināt bērna tiesību ievērošanu un sekmēšanu, sperot visus saprātīgi nepieciešamos soļus, lai novērstu iespējamā kaitējuma iestāšanos.

Ņemot vērā iepriekš (šī sprieduma 13.1. un 13.2.punktā) norādīto, kā arī to, ka lietas apstākļi nav izvērtēti Bērnu tiesību aizsardzības likuma normu kontekstā, tiesas secinājumu, ka pienākumu neizpilde no ārstes puses nav pierādīta, nevar atzīt par pamatotu. Turklāt pārsūdzētā sprieduma 10.4.4.punktā faktiski ir atzīts, ka visu iespējamo bērna interešu nodrošināšanai ārste nav darījusi.

[14] Prasības pret treneri /pers. C/ un sporta klubu /Nosaukums A/ noraidīšana, apelācijas instances tiesas spriedumā pamatota ar šādiem apsvērumiem:

1) prasītājam pielietotas tās pašas treniņa metodes, kādas pārējiem tāda paša vecuma audzēkņiem;

2) pienākumu kontrolēt, lai treniņos piedalītos tikai tie sportisti, kuru veselība to atļauj, treneris un sporta klubs var izpildīt tikai tad, ja ir informēti par audzēkņa veselības stāvokli;

3) trenerim pat teorētiski nevarēja rasties šaubas par prasītāja veselības problēmām, jo par tām vecāki viņu neinformēja;

4) lietā nav gūti pierādījumi, ka prasītājam dalībai treniņos tika izsniegta ārsta atļauja un viņš būtu izgājis dispanserizāciju, taču tas nav radījis prasītāja veselības traucējumu.

[14.1] Apgalvojot, ka prasītājam tika pielietotas tādas pašas treniņu metodes kā citiem audzēkņiem, un tajā laikā nebija attiecīga normatīvā regulējuma, Senāta ieskatā, tomēr netiek atbildēts uz jautājumu – vai trenerim bija atbilstoši nepilngadīgajām personām izstrādāta treniņu metodika. Arī izkopējumi no divām sporta grāmatām, kas satur ar treniņu metodēm saistītu informāciju, kā tas pamatoti norādīts kasācijas sūdzībā, neļauj izdarīt uz pierādījumiem balstītus secinājumus nedz par minēto jautājumu, nedz par to, kādu treniņa metodiku (šajās grāmatās minēto vai citu) treneris izmantoja nodarbībās.

[14.2] Šī sprieduma 12.punktā jau norādīts, ka atbilstoši pavēlē Nr. 463/90 noteiktajam priekšnoteikums audzēkņa uzņemšanai sporta skolā (klubā) bija attiecīgās ārstniecības personas izsniegta atļauja, kas apliecināja audzēkņa veselības stāvokli, kā arī deva iespēju sporta skolas (kluba) vadībai un trenerim pārliecināties par jaunā sportista veselības stāvokļa atbilstību dalībai sporta nodarbībās. Nekādus citus veselības stāvokļa pārbaudes veidus, lai nepilngadīgo uzņemtu sporta skolā (klubā), piemēram, fiziskās formas vizuālo novērtēšanu vai paļaušanos uz vecāku sniegtu informāciju par bērna veselības stāvokli, normatīvie akti neparedzēja.

Senāts, pirmo reizi atceļot apelācijas instances tiesas spriedumu un nododot lietu jaunai izskatīšanai, jau vērsa uzmanību uz nepieciešamību pārbaudīt, vai treneris pieļāvis nepilngadīgajam piedalīties sporta nodarbībās, ja viņam nebija izsniegta ārsta atļauja, un vai sporta klubs pieļāva, ka tiek trenēti sportisti, kuri nav izgājuši dispanserizāciju. Tieši minētās atļaujas esības faktam ir izšķiroša nozīme, lai noskaidrotu, kurš no atbildētājiem (kopā vai katrs atsevišķi) ir vainojams prasītāja tiesību aizskārumā, proti, vai sporta ārsts tādu atļauju bija devis, vai arī prasītājs klubā tika uzņemts, treniņos un sacensībās pielaists bez ārsta izsniegtas atļaujas.

Šajā sakarā pārsūdzētajā spriedumā norādīts – lietā nav gūti pierādījumi, ka prasītājam dalībai treniņos tika izsniegta ārsta atļauja un viņš būtu izgājis dispanserizāciju. Tā vietā, lai izdarītu slēdzienu par sporta kluba un trenera rīcības atbilstību normatīvo aktu prasībām (apstākļos, kad nav nodibināta objektīvā kritērija – izsniegtas ārsta atļaujas – esība), apelācijas instances tiesa bez jebkāda pamata apspriedusi trenera subjektīvos pieņēmumus par prasītāja veselības stāvokli un paļaušanos uz vecāku teikto. Citiem vārdiem, secinājumu par prettiesiskas rīcības neesību sporta kluba un trenera darbībās, balsta uz tādu apstākļu izvērtējumu, kas neveido pavēlē Nr. 463/90 norādītā pienākuma izpildes kvalificējošas pazīmes.

Lietas materiālos esošajā medicīnas kartiņā 2002.gada 17.septembrī ir izdarīts ieraksts „*nav atļ*" (*lietas 1.sēj. 74. un 154.lp.*), taču /datums/spēlē prasītājs piedalās (*lietas 3.sēj. 75.lp.*) un /../oktobrī piedalās treniņā, kurā notika negadījums. Sporta kluba un trenera paskaidrojumos tiek apgalvots, ka izsniegtajās izziņās par prasītāja veselības stāvokli ierobežojumi norādīti nebija. Latvijas hokeja federācijas ģenerālmenedžera 2017.gada 6.septembra vēstulē (*lietas 3.sēj. 71.lp.*), kuru tiesa nav pat pieminējusi, norādīts, ka hokejistiem Fizkultūras dispansera slēdziens bija obligāts pirms komandas pieteikuma iesniegšanas dalībai čempionātā. Lai pārbaudītu sportista veselības stāvokli paaugstinātas slodzes apstākļos, pielietojot „EIROFIT" testu, ārstniecības persona pakļauj prasītāju paaugstinātai slodzei (*lietas 1.sēj. 69. un 154.lp.*), kaut gan medicīniskajā kartiņā 2002.gada 17.septembrī izdarīts ieraksts „*tālāki treniņi bīstami arī dzīvei!*".

Apelācijas instances tiesai bija pienākums, izvērtējot visus pierādījumus savstarpējā kopsakarā un novēršot pretrunas atbildētāju pozīcijās, noskaidrot lietā nozīmīgus apstākļus, tos juridiski kvalificēt. Taču šo uzdevumu tiesa nav izpildījusi. Turklāt pirms piedēvēt vecākiem vainu par nesamērīgām prasībām, virzot prasītāju profesionālā sportista karjerai, nepieciešams apsvērt, vai viņi šo savu ieceri varētu realizēt, ja ārsts neizsniegtu atļauju sportot paaugstinātas slodzes apstākļos un sporta klubs vai treneris neuzņemtu audzēkni bez attiecīgās atļaujas.

[15] Iepriekš minētie argumenti ļauj secināt, ka konstatētie trūkumi materiālo tiesību normu piemērošanā un procesuālo tiesību normu pārkāpumi lietai nozīmīgu apstākļu noskaidrošanā, pierādījumu novērtēšanā un spriedumā izdarīto secinājumu pamatošanā vērtējami kā tādi, kas varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas. Līdz ar to spriedums atceļams, neiedziļinoties kasācijas sūdzībā norādīto citu apsvērumu izvērtēšanā.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Senāts

nosprieda

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2020.gada 18.augusta spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Spriedums nav pārsūdzams.

Senatore	A. Briede
Senatore	Dz. Balta
Senatore	I. Garda